Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NICHOLAS EMILIOU
24 päivänä helmikuuta 2022 [1]

Asia C-110/21 P

Universität Bremen
vastaan

Euroopan tutkimuksen toimeenpanovirasto (REA)

Muutoksenhaku – Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 19 artikla – Muiden kuin etuoikeutettujen kantajien edustaminen kanneasioissa – Oikeudellisen edustajan ja edustettavan osapuolen väliset yhteydet, joilla on selvästi haitallinen vaikutus edustajan kelpoisuuteen edustaa kyseistä osapuolta Euroopan unionin tuomioistuimissa – Yliopiston opettajan toimiminen edustajana – Valittajana olevassa yliopistossa työskentelevä opettaja, joka on ollut osallisena oikeudenkäynnin kohteena olevassa asiassa – Mahdollisuus korjata oikeudellisen edustuksen virhe – Oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa – Rajoitukset

I Johdanto

1. Universität Bremen (Bremenin yliopisto, Bremen, Saksa) on vaatinut unionin yleistä tuomioistuinta kumoamaan päätöksen, jolla Euroopan tutkimuksen toimeenpanovirasto (jäljempänä REA) hylkäsi sen hankerahoitusta koskevan hakemuksen. Unionin yleinen tuomioistuin jätti kanteen tutkimatta todettuaan, että yliopiston oikeudellinen edustaja – Bremenin yliopistossa työskentelevä opettaja, jolla oli erityisiä vastuita kyseisen hankkeen toteuttamisessa – ei täyttänyt riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, jota muiden kuin etuoikeutettujen kantajien oikeudellisilta edustajilta edellytetään. [2]

2. Käsiteltävässä valituksessa Bremenin yliopisto vaatii kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen määräyksen ja väittää, että unionin yleinen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen soveltaessaan riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta sen oikeudelliseen edustajaan ja joka tapauksessa estäessään valittajaa nimeämästä toista edustajaa.

3. Kysymys oikeudellisten edustajien riippumattomuudesta unionin tuomioistuimen tai unionin yleisen tuomioistuimen menettelyissä ei ole mitenkään uusi. Riippumattomuutta koskeva velvollisuus on kehitetty Euroopan unionin tuomioistuinten oikeuskäytännössä siten, että sitä voidaan soveltaa niissä esiintyviin *asianajajiin*. Tässä yhteydessä unionin tuomioistuin on

[1] Alkuperäinen kieli: englanti.

[2] Määräys 16.12.2020, Universität Bremen v. REA (T-660/19, ei julkaistu, EU:T:2020:633) (jäljempänä valituksenalainen määräys).

äskettäin täsmentänyt lähinnä, että asianajajan riippumattomuutta koskeva velvollisuus edellyttää, ettei hänellä ole edustamaansa asianosaiseen siteitä, jotka *selvästi haittaavat* hänen kykyään täyttää puolustamistehtävänsä palvellen kantajan etuja parhaalla mahdollisella tavalla. [3]

4. Valituksenalaisessa määräyksessä unionin yleinen tuomioistuin on soveltanut riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta *yliopiston opettajaan*. Suppeasti tulkittuna käsiteltävä asia koskee kysymystä siitä, voiko yliopiston opettaja edustaa omaa yliopistoaan unionin tuomioistuimissa etenkin, kun hän toimi koordinaattorina ja johtajana tieteellisessä hankkeessa, jolle haetun rahoituksen REA hylkäsi. Laajemmasta näkökulmasta tarkasteltuna käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimen on jälleen kerran selvennettävä rajoituksia, joita liittyy muiden kuin etuoikeutettujen kantajien pakolliseen oikeudelliseen edustukseen unionin tuomioistuimissa.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

5. Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön (jäljempänä perussääntö) 19 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Unionin tuomioistuimessa jäsenvaltioita ja unionin toimielimiä edustaa kutakin asiaa varten määrätty asiamies; asiamiehellä voi olla apunaan avustaja tai asianajaja.

– –

Muiden asianosaisten edustajan on oltava asianajaja.

Vain asianajaja, jolla on oikeus esiintyä jonkin jäsenvaltion tai jonkin Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen sopimuspuolena olevan valtion tuomioistuimessa, voi edustaa tai avustaa jotain asianosaista unionin tuomioistuimessa.

– –

Unionin tuomioistuimella on työjärjestyksessä määrätyin edellytyksin esiintyvien avustajien ja asianajajien osalta samat toimivaltuudet kuin yleensä tuomioistuimilla.

Jos korkeakoulujen opettajilla on sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, jonka kansalaisia he ovat, oikeus esiintyä tuomioistuimessa asiamiehenä, heillä on unionin tuomioistuimessa samat oikeudet kuin tämän artiklan nojalla on asianajajilla.”

6. Perussäännön 21 artiklan toisen kohdan mukaan ”kanteeseen on tarvittaessa liitettävä säädös, jonka mitättömäksi julistamista pyydetään, tai Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 265 artiklassa tarkoitetussa tapauksessa siihen on liitettävä asiakirjat, joista ilmenee minä päivänä näissä artikloissa tarkoitettu kehotus on annettu tai esitetty. Jos näitä asiakirjoja ei ole liitetty kanteeseen, kirjaaja kehottaa asianosaista toimittamaan asiakirjat kohtuullisessa ajassa; kannetta ei tällöin jätetä tutkimatta, vaikka asiakirjat toimitetaan vasta asian vireillepanoa koskevan määräajan päätyttyä.”

7. Perussäännön 53 artiklan mukaan ”asian käsittelystä unionin yleisessä tuomioistuimessa määrätään III osastossa. – –” Kyseiseen osastoon sisältyy perussäännön 19 artikla.

[3] Tuomio 4.2.2020, Uniwersytet Wrocławski ja Puola v. REA (C-515/17 P ja C-561/17 P, EU:C:2020:73, 64 kohta) (jäljempänä tuomio Uniwersytet Wrocławski).

8. Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 51 artiklan otsikko on ”Velvollisuus käyttää oikeudenkäyntiedustajaa”, ja sen sanamuoto on seuraava:

”1. Asianosaisilla on oltava oikeudenkäyntiedustajanaan asiamies tai asianajaja siten kuin perussäännön 19 artiklassa määrätään.

2. Asianosaisen edustajana tai avustajana toimivan asianajajan on jätettävä kirjaamoon todistus, joka osoittaa hänen kelpoisuutensa esiintyä jonkin jäsenvaltion tai muun ETA-sopimuksen osapuolena olevan valtion tuomioistuimissa.

3. Asianajajan, jonka edustama asianosainen on yksityisoikeudellinen oikeushenkilö, on lisäksi jätettävä kirjaamoon tämän antama valtakirja.

4. Jollei 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuja asiakirjoja ole jätetty, kirjaaja asettaa kyseessä olevalle asianosaiselle kohtuullisen määräajan, jossa ne on toimitettava. Jollei asiakirjoja ole toimitettu asetetussa määräajassa, unionin yleinen tuomioistuin ratkaisee, jätetäänkö kanne tai kirjelmä tutkimatta tämän menettelyvaatimuksen noudattamatta jättämisen vuoksi.”

9. Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen III osaston 1 luvun 2 jakson otsikko on ”Asianosaisten edustajien oikeudet ja velvollisuudet”. Kyseiseen jaksoon kuuluvat 52–56 artikla.

10. Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 55 artiklan otsikko on ”Esiintymiskielto”. Sen sanamuoto on seuraava:

”1. Jos unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että asiamiehen, avustajan tai asianajajan käyttäytyminen unionin yleisessä tuomioistuimessa tai puheenjohtajan, tuomarin tai kirjaajan luona on unionin yleisen tuomioistuimen arvoa loukkaavaa tai hyvän oikeudenhoidon vaatimusten vastaista tai että kyseinen asiamies, avustaja tai asianajaja käyttää tehtävästään johtuvia oikeuksia muuhun tarkoitukseen kuin ne on hänelle myönnetty, unionin yleinen tuomioistuin ilmoittaa tästä asianomaiselle. Unionin yleinen tuomioistuin voi ilmoittaa asiasta niille toimivaltaisille viranomaisille, joiden alaisuuteen asianomainen kuuluu. Asianomaiselle toimitetaan jäljennös näille viranomaisille lähetetystä kirjeestä.

2. Samoilla perusteilla unionin yleinen tuomioistuin voi asianomaista kuultuaan milloin tahansa kieltää perustellulla määräyksellä asiamiestä, avustajaa tai asianajajaa esiintymästä asian käsittelyssä. Määräystä on heti noudatettava.

3. Jos asiamiestä, avustajaa tai asianajajaa on kielletty esiintymästä asian käsittelyssä, asian käsittelyä lykätään presidentin määräämäksi ajaksi, jotta asianosaisella on tilaisuus hankkia toinen asiamies, avustaja tai asianajaja.

4. Tämän artiklan määräyksen nojalla tehdyt päätökset voidaan peruuttaa.”

11. Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 56 artiklan mukaan III osaston 1 luvun 2 jaksoa sovelletaan ”perussäännön 19 artiklan seitsemännessä kohdassa tarkoitettuihin yliopiston opettajiin”.

III Valituksenalainen määräys

12. Bremenin yliopisto nosti 25.9.2019 unionin yleisessä tuomioistuimessa kanteen, jolla vaadittiin kumottavaksi REA:n 16.7.2019 tekemä päätös Ares(2019) 4590599, jolla hylättiin ehdotus, jonka kyseinen yliopisto oli tehnyt ehdotuspyyntömenettelyssä H2020-SC6-Governance-2019 (jäljempänä riidanalainen päätös).

13. REA esitti oikeudenkäyntiväitteen ja totesi lähinnä, että valittajan oikeudellinen edustaja ei ollut riippumaton kolmas osapuoli, koska hän työskenteli opettajana Bremenin yliopistossa. REA:n näkemyksen mukaan oikeudellinen edustaja ei selvästikään ollut riittävän ulkopuolinen riita-asiassa, koska kyseinen edustaja oli valmistellut ja esitellyt kyseessä olevan rahoitushakemuksen, hänen oli tarkoitus koordinoida ja johtaa asianomaista hanketta ja hänelle oli myös tarkoitus antaa olennaisia tehtäviä tässä yhteydessä.

14. Bremenin yliopisto väitti, ettei sen oikeudellisella edustajalla ollut henkilökohtaisia taloudellisia etuja asiassa ja ettei hänen ja yliopiston välillä ollut alisteisuussuhdetta. Valittaja myös selitti, että sen oikeudellinen edustaja hoiti oikeudellista edustustehtävää liitännäisenä toimintana. Bremenin yliopiston mukaan ei myöskään ollut viitteitä siitä, että yliopiston ja sen oikeudellisen edustajan välisellä yhteydellä olisi ollut selvästi haitallinen vaikutus viimeksi mainitun kelpoisuuteen edustaa valittajaa. Se, että oikeudellinen edustaja toimi kyseisen hankkeen koordinaattorina, pelkästään osoitti, että hänellä oli sama tieteellinen intressi hankkeeseen kuin valittajalla. Bremenin yliopisto väittää, että vaikka sen oikeudellisen edustajan ei olisikaan sallittua edustaa sitä, sen nostaman kanteen tutkimatta jättäminen tämän välittömänä seurauksena oli Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklan vastaista.

15. Työjärjestyksensä 126 artiklaa soveltaen unionin yleinen tuomioistuin hyväksyi REA:n esittämän oikeudenkäyntiväitteen ja jätti kanteen tutkimatta, koska sen tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuivat selvästi perussäännön 19 artiklan kolmannen ja neljännen kohdan ja sen työjärjestyksen 51 artiklan 1 kohdan noudattamatta jättämisen takia. Se myös velvoitti Bremenin yliopiston vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja korvaamaan REA:n oikeudenkäyntikulut.

16. Valituksenalaisessa määräyksessä unionin yleinen tuomioistuin palautti mieleen oikeuskäytännön, joka koskee edellytyksiä, joilla asianajajat voivat edustaa muita kuin etuoikeutettuja asianosaisia unionin tuomioistuimissa. Unionin yleinen tuomioistuin viittasi kyseiseen oikeuskäytäntöön ja riippumattomuutta koskevaan velvollisuuteen, joka sisältyy implisiittisesti perussäännön 19 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettuun asianajajan itsenäiseen käsitteeseen, ja sen mukaan kyseinen velvollisuus määrittyy paitsi positiivisesti, eli ammattieettisiin sääntöihin liittyvien sitoumusten perusteella, myös negatiivisesti, eli työ- tai palvelussuhteen puuttumisen perusteella. Se myös toisti useita tapauksia, joissa oikeushenkilön edustus unionin tuomioistuimissa on hylätty sen vuoksi, että oikeudellinen edustaja on käyttänyt laajoja hallinnollisia ja taloudellisia valtuuksia edustetussa asianosaisessa.[4]

17. Käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin totesi, että sen lisäksi, että Bremenin yliopiston oikeudellinen edustaja työskenteli valittajan palveluksessa lakisääteisen julkisoikeudellisen palvelussuhteen perusteella, hän valmisteli ja esitteli kyseessä olevan rahoitushakemuksen, toimi hankkeen koordinaattorina ja johtajana ja hänelle oli annettu

[4] Valituksenalaisen määräyksen 18–24 kohta.

olennaisia tehtäviä tässä yhteydessä. Unionin yleinen tuomioistuin päätteli tästä, että hänellä oli läheinen henkilökohtainen yhteys asiaan ja suora intressi sen lopputulokseen, mikä vaaransi hänen kykynsä antaa asiakkaan tarvitsemaa oikeudellista apua täysin riippumattomasti ja oikeudenhoidon ylempien etujen mukaisesti.[5] Unionin yleinen tuomioistuin lisäsi, että oikeudellisen edustajan Bremenin yliopistossa käyttämät laajat toimivaltuudet vaaransivat hänen asemansa riippumattomana kolmantena osapuolena ja muodostivat yhteyden, jolla oli selvästi haitallinen vaikutus kyseisen edustajan kelpoisuuteen edustaa valittajaa.[6]

18. Väitteestä, jonka mukaan Bremenin yliopistolle olisi pitänyt antaa mahdollisuus korjata oikeudellisen edustuksensa virhe, unionin yleinen tuomioistuin totesi, ettei tällainen virhe kuulu niihin, jotka voidaan korjata.[7]

IV Menettely unionin tuomioistuimessa

19. Käsiteltävässä valituksessa Bremenin yliopisto vaatii, että unionin tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen määräyksen, palauttaa asian unionin yleiseen tuomioistuimeen, jotta se ratkaisee asian aineellisesti, toteaa, että Bremenin yliopistoa saattoi asiassa T-660/19 pätevästi edustaa yliopiston opettaja, ja toissijaisesti toteaa, että Bremenin yliopistolla on oikeus jatkaa menettelyä sellaisen asianajajan edustuksella, joka täyttää perussäännön 19 artiklan kolmannen ja neljännen kohdan vaatimukset. Lisäksi valittaja vaatii, että unionin tuomioistuin toteaa, että oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin, ja väittää lähinnä, ettei sen pitäisi joutua vastaamaan oikeudenkäyntikuluista eikä ainakaan korvaamaan REA:lle menettelyn tähän vaiheeseen mennessä aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja. Valittaja myös väittää, että sen REA:lle unionin yleisen tuomioistuimen menettelyn osalta maksama määrä olisi palautettava sille. Bremenin yliopisto myös kehottaa unionin tuomioistuinta auttamaan asianosaisten väliseen sovintoon pääsemisessä.

20. Vastauksessaan REA vaatii, että unionin tuomioistuin hylkää valituksen ja velvoittaa Bremenin yliopiston korvaamaan sekä käsiteltävään valitukseen liittyvässä menettelyssä että unionin yleisen tuomioistuimen menettelyssä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

21. Bremenin yliopisto vetoaa valituksessaan kahteen valitusperusteeseen, joista toinen perustuu perussäännön 19 artiklan rikkomiseen ja toinen perusoikeuskirjan 47 artiklan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen rikkomiseen.

22. Ensimmäisessä valitusperusteessaan Bremenin yliopisto toteaa, että unionin yleinen tuomioistuin tulkitsi virheellisesti perussäännön 19 artiklaa. Kyseisessä valitusperusteessa esitetään kolme pääasiallista väitettä, jotka voidaan tiivistää seuraavasti.

23. Ensinnäkin valittaja väittää lähinnä, että koska se on julkinen yliopisto, se on jäsenvaltion ilmentymä, ja jäsenvaltio on perussäännön 19 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettu etuoikeutettu kantaja. Valittaja lisää, että koska se on julkinen yliopisto, riita-asian kohteeseen perehtyneen opettajan toimiminen sen edustajana on yliopiston etu.

5 Valituksenalaisen määräyksen 25 kohta.

6 Valituksenalaisen määräyksen 26 kohta.

7 Valituksenalaisen määräyksen 40 kohta.

24. Toiseksi valittaja väittää lähinnä, että yliopiston opettajat eivät kuulu perussäännön 19 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettuun asianajajan itsenäiseen käsitteeseen implisiittisesti kuuluvan riippumattomuutta koskevan velvollisuuden piiriin. Tämä johtuu siitä, että yliopiston opettajilla on de lege tarvittavat takeet, joita asianajajilta muutoin edellytetään. Oikeudellinen edustus ei kuulu heidän pakollisiin tehtäviin, eivätkä he ole taloudellisesti riippuvaisia siitä. Tällainen edustaminen on siten liitännäistä toimintaa, joten eturistiriitojen syntyminen on paljon epätodennäköisempää. Samanaikaisesti valittaja väittää, että perussäännön 19 artiklan seitsemännen kohdan mukaisesti heidän edustamiskelpoisuuttaan on arvioitava yksinomaan kansallisen oikeuden valossa, eturistiriitakysymys mukaan luettuna. Valittaja viittaa hallintotuomioistuimista annetun Saksan lain (Verwaltungsgerichtsordnung) 67 §:ään ja väittää, että sen oikeudellisella edustajalla oli oikeus edustaa sitä, koska hänellä ei ollut mitään edustamisen estävää vakavaa eturistiriitaa, joka voi joka tapauksessa vaikuttaa ainoastaan hänen ammatilliseen vastuuseensa muttei hänen kelpoisuuteensa edustaa sitä tai kanteen tutkittavaksi ottamiseen.

25. Lisäksi siinä tapauksessa, että unionin tuomioistuin katsoo, että riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta sovelletaan kyseessä olevaan yliopiston opettajaan, valittaja väittää, että unionin tuomioistuimen olisi sallittava hänen edustaa Bremenin yliopistoa poikkeuksellisesti. Valittajan mukaan sillä on oikeus vedota luottamuksensuojaansa, kun otetaan huomioon perussäännön 19 artiklan seitsemännen kohdan selkeä sanamuoto, jonka perusteella riippumattomuutta koskevan velvollisuuden soveltaminen yliopistojen opettajiin olisi hyvin odottamatonta.

26. Vastauksessaan REA toteaa, että se seikka, että Bremenin yliopisto on osa Bremenin osavaltiota, ei tarkoita, että se olisi rinnastettava Saksan liittotasavaltaan, koska unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan alueita ei voida pitää etuoikeutettuina kantajina.

27. REA myös väittää, etteivät yliopiston opettajat ole etuoikeutetussa asemassa asianajajiin nähden. Bremenin yliopiston väitteissä ei sen mukaan oteta huomioon, että perussäännön 19 artiklan ensimmäisen ja toisen kohdan mukaan ainoastaan etuoikeutettuja kantajia voivat edustaa niiden omat työntekijät tai virkamiehet.

28. REA väittää tässä yhteydessä, että perussäännön 19 artiklan kolmannen kohdan nojalla kehitettyä oikeuskäytäntöä sovelletaan yliopiston opettajiin, jotka unionin tuomioistuimissa esiintyessään ovat samassa tilanteessa kuin asianajajat. Kansallisen oikeuden noudattaminen ei siten ole riittävä peruste katsoa, että yliopiston opettaja voi edustaa asianosaista unionin tuomioistuimissa, koska asianajajan tapaan yliopiston opettajan on oltava myös riippumaton. Lisäksi se seikka, että kyseessä oleva yliopiston opettaja ei ole taloudellisesti riippuvainen oikeudellisesta edustuksesta, on merkityksetön, koska unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että hän on henkilökohtaisesti mukana hankkeessa.

29. Väitteet, joilla pyritään osoittamaan, että kyseisellä oikeudellisella edustajalla on Saksan oikeuden mukainen kelpoisuus toimia, ovat REA:n mukaan merkityksettömiä tosiseikkoja, jotka esitettiin ensimmäistä kertaa muutoksenhakuvaiheessa.

30. REA katsoo lisäksi, ettei Bremenin yliopisto voi vedota luottamuksensuojaan, koska se ei pystynyt osoittamaan sellaisten poikkeuksellisten olosuhteiden olemassaoloa, joiden perusteella tällaista suojaa sovelletaan.

31. Toissijaisesti esittämässään toisessa valitusperusteessa Bremenin yliopisto väittää, että unionin yleinen tuomioistuin loukkasi sen perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa vahvistettua oikeutta tulla kuulluksi, kun unionin yleinen tuomioistuin ei ilmoittanut sille siitä, että sen väitetty oikeudellisen edustuksen virhe johtaisi kanteen jättämiseen tutkimatta, ja myös, kun se ei tarjonnut valittajalle mahdollisuutta nimetä toista oikeudellista edustajaa. Valittajan mukaan unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt tutkia asiaa paitsi oman työjärjestyksensä valossa myös ottaen asianmukaisesti huomioon perusoikeus tulla kuulluksi. Valittaja viittaa tässä yhteydessä julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotukseen Uniwersytet Wrocławski ja Puola v. REA. [8]

32. Bremenin yliopisto lisää, että kanteen tutkimatta jättäminen asianmukaisen oikeudellisen edustuksen puuttumisen vuoksi on suhteellisuusperiaatteen vastaista, koska hyvän oikeudenhoidon tavoite voitaisiin saavuttaa vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä. Bremenin yliopisto viittaa kyseisen päätöksen haitallisiin vaikutuksiin sekä valittajaan että sen oikeudelliseen edustajaan nähden. Valittaja toteaa, että se on velvoitettu korvaamaan REA:n oikeudenkäyntikulut, jotka nousevat 12 000 euroon ja jotka yliopisto saattaa puolestaan periä oikeudelliselta edustajaltaan.

33. Valittaja myös väittää, että ellei se voi vedota perussäännön 19 artiklan seitsemännen kohdan sanamuodon perusteella luottamuksensuojaansa, oikeusvaltioperiaate edellyttää, että valittajaa varoitetaan siitä, että kyseistä määräystä tulkitaan sen sanamuodon vastaisesti, ja että valittajalle annetaan tilaisuus jatkaa menettelyä käyttäen riippumattomuutta koskevan velvollisuuden täyttävää asianajajaa.

34. REA puolestaan kiistää perusoikeuskirjan 47 artiklan ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen väitetyn rikkomisen. Se toteaa unionin yleisen tuomioistuimen katsoneen, ettei valittajaa ollut tarpeen varoittaa, koska kyseisen edustuksen virhettä ei voitu korjata. REA:n mukaan tämä on näin ollen esteenä sen toteamiselle, että oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin on loukattu.

35. REA myös väittää, ettei Bremenin yliopisto pystynyt osoittamaan, että kyseessä olevalla rajoituksella ei ole hyväksyttävää tavoitetta, että se on suhteeton tai että se vaikuttaa tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden keskeiseen sisältöön.

V Arviointi

36. Bremenin yliopiston esittämistä vaatimuksista, sellaisina kuin ne esitetään tiivistetysti edellä 19 kohdassa, huomautan, että perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan ratkaistessaan valitusta unionin tuomioistuin voi käyttää toimivaltaansa kumoamalla unionin yleisen tuomioistuimen päätöksen, jos muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi, ja palauttamalla asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi tai ratkaisemalla itse asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen. Kuten REA perustellusti totesi, unionin tuomioistuin ei voi antaa sellaista vahvistustuomiota, jota valittaja vaatii oikeudellisesta edustuksestaan. Kun tarkastellaan valittajan sovinnon helpottamista koskevaa vaatimusta, ja ottamatta kantaa siihen kysymykseen,

[8] C-515/17 P ja C-561/17 P, EU:C:2019:774 (jäljempänä ratkaisuehdotus Uniwersytet Wrocławski).

voisiko unionin tuomioistuin lausua siitä,[9] huomautan, että REA joka tapauksessa kiistää, että tällainen sovinto olisi mahdollinen. Arvioinnissa onkin keskityttävä vaatimukseen, jossa vaaditaan valituksenalaisen määräyksen kumoamista.

37. Muistutan, että ensimmäisessä valitusperusteessaan Bremenin yliopisto väittää lähinnä, että unionin yleinen tuomioistuin tulkitsi virheellisesti perussäännön 19 artiklaa. Toisessa valitusperusteessaan se väittää perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistettua oikeuttaan saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa loukatun.

38. Tässä ratkaisuehdotuksessa esitettävistä syistä katson, että ensimmäinen valitusperuste on osittain perusteltu. Unionin yleinen tuomioistuin nimittäin teki valituksenalaisessa määräyksessä oikeudellisen virheen, kun se ei tulkinnut oikein riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, joka unionin tuomioistuimissa esiintyvien oikeudellisten edustajien on täytettävä (A). Jos unionin tuomioistuin on asiasta eri mieltä ja tutkii toisenkin valitusperusteen, pidän myös kyseistä valitusperustetta perusteltuna. Jos kanne jätetään tutkimatta automaattisena seurauksena siitä toteamuksesta, ettei oikeudellinen edustus täyttänyt perussäännös 19 artiklan vaatimuksia, tämä merkitsee oikeutta saada asiansa käsitellyksi unionin tuomioistuimissa koskevan oikeuden rajoitusta, joka ei ole suhteellisuusvaatimuksen mukainen (B).

A Ensimmäinen valitusperuste: perussäännön 19 artiklan väitetty virheellinen tulkinta

39. Aloitan ensimmäisen valitusperusteen käsittelyn tarkastelemalla valittajan väitettä lähinnä siitä, että sitä on pidettävä perussäännön 19 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettuna etuoikeutettuna kantajana (1). Sen jälkeen käsittelen kyseisen valitusperusteen ydinkysymystä, joka koskee riippumattomuutta koskevan velvollisuuden sovellettavuutta valittajan oikeudelliseen edustajaan, ja totean, että samalla, kun kyseistä velvollisuutta todellakin sovelletaan häneen, unionin yleinen tuomioistuin tulkitsi sitä virheellisesti (2). Täydellisyyden vuoksi tarkastelen ensimmäisen valitusperusteen kolmatta osaa, jossa valittaja pyytää, että jos riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta sovelletaan kyseessä olevaan yliopiston opettajaan (ja jos hän ei täytä tätä velvollisuutta), unionin tuomioistuin sallisi hänen edustaa sitä poikkeuksellisesti käsiteltävässä asiassa (3).

1. Voidaanko Bremenin yliopistoa pitää etuoikeutettuna kantajana?

40. Bremenin yliopisto väittää, että julkinen yliopisto on jäsenvaltion ilmentymä ja että jäsenvaltio on etuoikeutettu kantaja. Ymmärrän tämän väitteen siten, että siinä väitetään lähinnä, että valittajaa itseään pitäisi pitää perussäännön 19 artiklan ensimmäisessä kohdassa tarkoitettuna etuoikeutettuna kantajana.

41. Kyseisestä määräyksestä ilmenee, että etuoikeutettuja kantajia voivat edustaa heidän asiamiehensä. Siten, jos valittajaa pidetään etuoikeutettuna kantajana, siihen ei sovelleta perussäännön 19 artiklan kolmannesta kohdasta johtuvaa velvollisuutta, jonka mukaan ”riippumattoman asianajajan” (tai yliopiston opettajan, kuten saman artiklan seitsemännessä kohdassa määrätään) on edustettava sitä.

[9] Ks. analogisesti tuomio 11.7.2019, komissio v. Italia (Omat varat – Tullivelan kantaminen) (C-304/18, ei julkaistu, EU:C:2019:601, 75 kohta).

42. Kuten REA huomauttaa, vaikka todettaisiin, että Bremenin yliopisto on osa Bremenin osavaltiota, sitä ei voida tämän perusteella kuitenkaan pitää etuoikeutettuna kantajana, koska unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan alueellisia tai paikallisia yksiköitä ei pidetä etuoikeutettuina kantajina [10] ja näin ollen oikeudenkäyntiedustajan käyttämistä koskevaa velvollisuutta sovelletaan niihin. [11]

43. Katson näin ollen, että ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen osa on selvästi perusteeton.

2. Riippumattomuutta koskevan velvollisuuden sovellettavuus ja laajuus

44. Tarkasteltaessa ensimmäisen valitusperusteen ydinkysymystä palautan mieleen selvennykset, jotka unionin tuomioistuin esitti tuomiossa Uniwersytet Wrocławski tilanteista, joissa sitä, että muita kuin etuoikeutettuja kantajia edustaa *asianajaja*, voidaan pitää perussäännön 19 artiklan *kolmannesta* kohdasta ilmenevän riippumattomuutta koskevan velvollisuuden vastaisena (a). Siltä osin kuin kyseisellä velvollisuudella pyritään suojaamaan hyvää oikeudenhoitoa ja ennen kaikkea takaamaan edustettujen asianosaisten etujen kunnioittaminen, katson, että sitä olisi myös sovellettava, kuten unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisessa määräyksessä, tilanteisiin, joissa muita kuin etuoikeutettuja kantajia edustaa *yliopiston opettaja* saman määräyksen *seitsemännen* kohdan mukaisesti (b). Sen jälkeen huomautan, että tilanteet, joissa kantajan mahdollisuutta valita oikeudellinen edustaja on rajoitettava, olisi rajattava koskemaan, kuten unionin tuomioistuin on todennut, tapauksia, joissa oikeudellisella edustuksella on *selvästi haitallinen vaikutus* edustetun asianosaisen etuihin (c). Tässä vaiheessa katson, että unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt virheen soveltaessaan tätä arviointiperustetta valituksenalaiseen määräykseen (d).

a) Tuomio Uniwersytet Wrocławski

45. Tuomio Uniwersytet Wrocławski on jatkoa melko pitkäaikaiselle oikeuskäytännölle, joka koskee niiden perussäännön 19 artiklan kolmannen ja neljännen kohdan tulkintaa, joissa asetetaan muille kuin etuoikeutetuille kantajille velvollisuus, jonka mukaan ”asianajajan” on edustettava niitä unionin tuomioistuinten menettelyissä. [12]

46. Kyseisen oikeuskäytännön mukaan tällaisen ”asianajajan” on täytettävä kaksi edellytystä. Yhtäältä perussäännön 19 artiklan neljännen kohdan mukaan asianajajalla on oltava ”oikeus esiintyä jonkin jäsenvaltion –– tuomioistuimessa”. Tämän edellytyksen täyttyminen on tarkastettava kansallisen oikeuden valossa. Toisaalta perussäännön 19 artiklan kolmanteen kohtaan sisältyvä asianajajan käsite on ymmärrettävä unionin oikeuden itsenäiseksi käsitteeksi, joka sisältää kyseisen asianajajan riippumattomuutta koskevan velvollisuuden, kuten unionin yleinen tuomioistuin perustellusti muistutti valituksenalaisessa määräyksessä. [13]

[10] Ks. tuomio 3.12.2020, Région de Bruxelles-Capitale v. komissio (C-352/19 P, EU:C:2020:978, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[11] Ks. määräys 20.2.2008, Comunidad Autónoma de Valencia – Generalidad Valenciana v. komissio (C-363/06 P, ei julkaistu, EU:C:2008:99) ja määräys 14.11.2016, Dimos Athinaion v. komissio (T-360/16, ei julkaistu, EU:T:2016:694).

[12] Tätä velvollisuutta ei sovelleta unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 97 artiklan 3 kohdan nojalla ennakkoratkaisupyyntömenettelyihin.

[13] Valituksenalaisen määräyksen 18 ja 19 kohta. Ks. myös tuomio Uniwersytet Wrocławski, 55–57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen.

47. Riippumattomuutta koskeva velvollisuus syntyi unionin tuomioistuinten oikeuskäytännössä ensinnäkin, jotta voidaan määrittää asianajajan ja hänen asiakkaansa välisen kirjeenvaihdon luottamuksellisuuden laajuus, ja vastaavasti yksilöidä ne komission haltuun ottamat asiakirjat, joihin tätä luottamuksellisuutta on sovellettava.[14] Myöhemmin tämä velvollisuus siirrettiin perussäännön 19 artiklan yhteyteen, jotta voidaan arvioida muiden kuin etuoikeutettujen kantajien oikeudellisen edustuksen hyväksyttävyyttä ja niiden kanteiden tutkittavaksi ottamista.[15]

48. Tuomiossaan Uniwersytet Wrocławski unionin tuomioistuin selvensi sen valvonnan laajuutta, joka unionin tuomioistuinten olisi tehtävä arvioidessaan, täyttääkö tietty oikeudellinen edustaja riippumattomuutta koskevan velvollisuuden.

49. Unionin tuomioistuin palautti tässä yhteydessä mieleen aikaisemman oikeuskäytäntönsä, jonka mukaan lähinnä asianajajan riippumattomuutta koskeva velvollisuus on esteenä sille, että muita kuin etuoikeutettuja kantajia edustavat asianajajat, jotka ovat tietyllä tavalla sidoksissa heihin, minkä jälkeen se lisäsi, että esteenä asianajajan riippumattomuudelle eivät ole mitkä tahansa asianajajan ja hänen asiakkaansa väliset siteet vaan ainoastaan siteet, ”jotka selvästi haittaavat hänen kykyään täyttää puolustamistehtävänsä palvellen asiakkaansa etuja parhaalla mahdollisella tavalla”.[16]

50. Tämän perusteella unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Uniwersytet Wrocławski, että toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin oli mainitussa asiassa katsonut,[17] tällainen haitallinen vaikutus ei ollut selvä, kun kantajana olevaa yliopistoa edusti asianajaja, joka myös opetti kyseisessä yliopistossa sellaisen sopimuksen perusteella, joka koski yliopistossa suoritettavia opetustehtäviä. Tältä osin unionin tuomioistuin korosti, että oikeudellinen neuvonantaja puolusti Wrocławin yliopiston etuja olematta alisteisuussuhteessa yliopistoon nähden.[18]

b) Sovelletaanko riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta yliopiston opettajiin?

51. Arvioitaessa ensimmäisen valitusperusteen yhteydessä esitettyjä väitteitä on varmistuttava siitä, sovelletaanko riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, sellaisena kuin se ilmenee perussäännön 19 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitettua *asianajajan* käsitettä koskevasta oikeuskäytännöstä, myös *yliopiston opettajiin*, joiden oikeudesta esiintyä tuomioistuimessa määrätään saman artiklan seitsemännessä kohdassa.

52. REA väittää, että riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta sovelletaan myös oikeudellisina edustajina toimiviin yliopiston opettajiin, kun taas Bremenin yliopisto kiistää tämän ja väittää, että kelpoisuutta toimia oikeudellisena edustajana unionin tuomioistuinten menettelyissä olisi arvioitava yliopiston opettajien tapauksessa yksinomaan kansallisen oikeuden valossa. Bremenin yliopisto selittää lähinnä, että yliopiston opettajien Saksan oikeudessa nauttima erityisasema tekee riippumattomuutta koskevasta perusteesta merkityksettömän.

[14] Tuomio 18.5.1982, AM & S Europe v. komissio (155/79, EU:C:1982:157) ja tuomio 14.9.2010, Akzo Nobel Chemicals ja Akcros Chemicals v. komissio (C-550/07 P, EU:C:2010:512).

[15] Asiaa koskevan oikeuskäytännön erilaisia linjoja on analysoitu julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotuksessa Uniwersytet Wrocławski, 37 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

[16] Tuomio Uniwersytet Wrocławski, 64 kohta.

[17] Määräys 13.6.2017, Uniwersytet Wrocławski v. REA (T-137/16, ei julkaistu, EU:T:2017:407).

[18] Tuomio Uniwersytet Wrocławski, 66 kohta.

53. Tämän väitteen arvioimiseksi on tärkeää selventää, mitä asianajajien riippumattomuutta koskevalla velvollisuudella tarkoitetaan yleisesti ja, mikä tärkeämpää, unionin tuomioistuimissa tapahtuvan oikeudellisen edustuksen erityisessä yhteydessä.

54. Käsitteeseen ”riippumattomuus” viitataan usein asianajajan ammatin keskeisenä piirteenä.[19] Vaikka riippumattomuuden käsitteen täsmällinen sisältö voidaan ymmärtää eri tavoin eri oikeusjärjestyksissä etenkin sen mukaan, miten asianajajan rooli mielletään oikeudenhoidon laajemmassa asiayhteydessä, vaikuttaa siltä, että riippumattomuutta pidetään perustavanlaatuisena tekijänä, johon tämän itsesääntelyyn perustuvan ammatin harjoittaminen perustuu; asianajajan ammatin harjoittaminen edellyttää, että oikeudellisessa neuvonnassa noudatetaan tiettyjä ammatillisia vaatimuksia ja että asianajajan omiin etuihin tai kolmansien osapuolten etuihin perustuva ulkoinen paine tai ennakkoasenteet eivät vaikuta siihen.[20] Yleisen käsityksen mukaan mitä tahansa oikeudellista neuvontaa olisi annettava edustetun asianosaisen etujen mukaisesti.[21] Asianajajan riippumattomuutta koskeva velvollisuus tarkoittaa kuitenkin asianajajan velvollisuutta kieltäytyä noudattamasta tiettyjä ohjeita, jos niiden noudattaminen olisi säännösten tai eettisten sääntöjen vastaista.

55. Nämä eivät ole näkökohtia, jotka olisivat merkityksellisiä yliopiston opettajien kannalta, kun he toimivat opettajina, siitä yksinkertaisesta syystä, että heidän ammattinsa on jokseenkin ilmeisistä syistä hyvin erilainen kuin asianajajan ammatti.

56. Tästä syystä, kun kyse on yliopiston opettajista, voi vaikuttaa houkuttelevalta pitää perussäännön 19 artiklan kolmannessa kohdassa tarkoitetuille asianajajille asetetusta riippumattomuutta koskevasta velvollisuudesta annettua unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä merkityksettömänä.

57. Tämä ei mielestäni ole kuitenkaan oikea tapa lähestyä ongelmaa, koska tilanteissa, joissa yliopiston opettaja esiintyy unionin tuomioistuimissa, hän ei ole siellä opettamassa vaan edustamassa asiakasta samalla tavalla kuin asianajaja.

58. Siten, kun yliopiston opettajia pyydetään toimimaan oikeudellisina edustajina unionin tuomioistuimissa, he ovat samassa asemassa kuin asianajajat sikäli, että molemmat toimivat samassa roolissa eli edustavat muita kuin etuoikeutettuja kantajia. Kuten REA väittää, tämä on nähtävissä perussäännön 19 artiklan seitsemännen kohdan sanamuodossa, jonka mukaan yliopiston opettajilla on samat oikeudet (ja, olisi siten lisättävä, implisiittisesti samat velvollisuudet) kuin kyseisen artiklan nojalla on sen kolmannessa kohdassa tarkoitetuilla asianajajilla.

59. Tunnustan täysin, että yliopiston opettajan mahdollisuus tosiasiallisesti astua oikeudellisen edustajan rooliin voi ilmentää erityisasemaa, joka hänellä mahdollisesti on kansallisessa oikeudessa. Se ei ehkä ole kovinkaan yleistä, mutta kansallisessa oikeudessa saatetaan nimittäin helpottaa yliopiston opettajien pääsyä asianajajaliiton jäseneksi[22] tai siinä voidaan jopa antaa

[19] Ratkaisuehdotus Uniwersytet Wrocławski, 35 kohta.

[20] Ks. ”Charter of core principles of the European legal profession & Code of conduct for European lawyers”, *Council of Bars & Law Societies of Europe*, 2019, s. 12, 2.1 kohta.

[21] Ibid., s. 13, 2.7 kohta. Ks. kuitenkin tuomio 10.3.2021, An Bord Pleanála (C-739/19, EU:C:2021:185, 29 kohta, luettuna yhdessä 16 kohdan kanssa), jossa korostetaan irlantilaisissa tuomioistuimissa esiintyvien asianajajien erityistehtävää ”[tehdä] olennainen osa oikeudenkäynnin moitteettoman kulun edellyttämistä oikeudellisista selvityksistä”, mihin voi myös kuulua sellaisten seikkojen yksilöiminen, jotka ”vaikuttaisivat epäsuotuisasti asiaan, jota kyseessä oleva asianajaja ajaa”.

[22] Näin vaikuttaa olevan Ranskan lainsäädännössä, jota tarkasteltiin tuomiossa 17.12.2020, Onofrei (C-218/19, EU:C:2020:1034), mutta eri näkökulmasta. Ks. julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus kyseisessä asiassa (EU:C:2020:716, 4 kohta.).

heille suora mahdollisuus edustaa asianosaisia, kuten Saksassa vaikuttaa olevan asian laita. Tällainen kansallisen oikeuden erityispiirre, joka liittyy mahdollisuuteen toimia oikeudellisena edustajana, on kuitenkin merkityksetön sen riippumattomuutta koskevan velvollisuuden arvioinnin kannalta, jota oikeudellisten edustajien ja myös yliopiston opettajien, joilla on kansallisen oikeuden mukaan oikeus toimia sellaisina, on noudatettava toimiessaan unionin tuomioistuimissa. Kuten edellä jo todettiin, tämä johtuu siitä, että kyseinen velvollisuus liittyy nimenomaisesti tehtävään, jossa he toimivat unionin tuomioistuimissa.

60. Kuten jäljempänä tarkemmin selitän, tutkiessaan, täyttääkö oikeudellinen edustaja riippumattomuutta koskevan velvollisuutensa, unionin tuomioistuimet harjoittavat toissijaista ja poikkeuksellista valvontaa, jolla pyritään takaamaan hyvä oikeudenhoito ja erityisesti kantajien perusoikeuskirjan 47 artiklasta johtuvien oikeuksien kunnioittaminen. Koska tässä valvonnassa keskitytään juuri edustettujen asianosaisten oikeuksiin unionin tuomioistuinten menettelyissä, en näe mitään syytä, miksi tätä valvontaa ei lähtökohtaisesti pitäisi harjoittaa oikeudellisina edustajina toimivien yliopiston opettajien osalta.

61. Avoimeksi jää kuitenkin edelleen se keskeinen kysymys, miten laajaa tällaisen valvonnan olisi tarkasti ottaen oltava. Tarkastelen seuraavaksi tätä kysymystä.

c) Selvästi haitallista vaikutusta koskeva arviointiperuste

62. Kuten edellä tämän ratkaisuehdotuksen 48 kohdassa todettiin, tuomiossa Uniwersytet Wrocławski unionin tuomioistuin selvensi, että riippumattomuutta koskeva velvollisuus olisi ymmärrettävä siten, ettei hänellä saa olla asiakkaaseensa siteitä, ”jotka selvästi haittaavat [oikeudellisen edustajan kykyä] täyttää puolustamistehtävänsä palvellen asiakkaansa etuja parhaalla mahdollisella tavalla”. [23]

63. Tietyn oikeudellisen edustajan valinnasta voi aiheutua monenlaista haittaa. Tuomiosta Uniwersytet Wrocławski ilmenee, että perussäännön 19 artiklan kolmannen kohdan osalta kehitetyn riippumattomuutta koskevan velvollisuuden arvioinnin kannalta merkityksellinen haitta ei ole pelkästään mikä tahansa haitta, jota voi aiheutua (mahdollisesti huonosta) asianajavalinnasta, vaan ilmeinen haitta, jonka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa oikeudellisen edustajan ja edustettavan asianosaisen väliset tietyt siteet.

64. Tarkemmin ottaen unionin tuomioistuin on vahvistanut, että talonsisäiset asianajajat eivät voi täyttää riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, [24] koska, kuten asiaa koskevasta oikeuskäytännöstä ilmenee, heidän ”ammatillinen toimintaympäristö[nsä] vaikuttaa ainakin osaksi” heidän ammatilliseen mielipiteeseensä. [25] Tässä skenaariossa tarkastellaan siten yhtä oikeudellisen edustajan riippumattomuuden edellä tämän ratkaisuehdotuksen 54 kohdassa mainituista näkökohdista, joka liittyy mahdolliseen velvollisuuteen kieltäytyä noudattamasta tiettyjä ohjeita, jos niiden noudattaminen olisi sovellettavien säännösten tai eettisten sääntöjen vastaista. Se, että oikeudellisella edustajalla on rinnakkaisia velvoitteita, jotka perustuvat esimerkiksi työsuhteeseen, voi nimittäin estää oikeudellista edustajaa täyttämästä tehokkaasti tällaista velvollisuutta ja vaikuttaa siten hänen tarjoamansa oikeudellisen neuvonnan laatuun.

[23] Tuomio Uniwersytet Wrocławski, 64 kohta.

[24] Tuomio Uniwersytet Wrocławski, 63 kohta.

[25] Tuomio 6.9.2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ja Puola v. komissio (C-422/11 P ja C-423/11 P, EU:C:2012:553, 25 kohta) (jäljempänä tuomio Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej).

65. Riippumattomuutta koskeva velvollisuus voi kuitenkin jäädä täyttymättä myös muissa tilanteissa. Näin olisi tyypillisesti asia, jos riidan kohteen osalta oikeudellisen edustajan ja edustetun asianosaisen välillä on sellainen side, joka tekee edustetun asianosaisen oikeuksien puolustamisesta tosiasiassa näennäistä, koska oikeudellisen edustajan intressit eroavat asiakkaan intresseistä.

66. Tällaisten näkökohtien perusteella unionin tuomioistuin nähdäkseni hylkäsi tuomiossa Trasta Komercbanka [26] liian sallivan lähestymistavan, jonka unionin yleinen tuomioistuin oli omaksunut [27] hyväksyessään asianajajalle annetun valtuutuksen peruuttamiseen kansallisessa oikeudessa liittyvät vaikutukset, vaikka valtuutuksen peruutti valittajana olevan pankin selvittäjä toimiessaan tilanteessa, jossa hänellä oli eturistiriita. Unionin tuomioistuin huomautti, että selvittäjän oli nimennyt sellainen kansallinen viranomainen, joka oli osallistunut menettelyyn, joka johti pankin toimiluvan peruuttamiseen ja siten sen asettamiseen selvitystilaan. Tarkasteltuaan selvittäjän nimittäneen kansallisen elimen ja selvittäjän välisiä siteitä unionin tuomioistuin katsoi, että oli olemassa vaara siitä, että tämä selvittäjä välttää sellaisen toimen, joka on johtanut edustetun asianosaisen asettamiseen selvitystilaan, riitauttamista unionin tuomioistuimissa, koska kyseisen toimen mahdollinen kumoaminen voisi johtaa selvittäjän erottamiseen tehtävästään. [28]

67. Samaan tapaan, kun unionin tuomioistuin viittasi tuomiossa Uniwersytet Wrocławski oikeudellisen edustuksen selvästi haitallista vaikutusta koskevaan käsitteeseen, se tarkoitti ilmeisiä tilanteita, joissa on täysin selvää, että oikeudellinen edustaja ei välttämättä palvele asiakkaansa etuja parhaalla mahdollisella tavalla vaan toimii näin etujen *vastaisesti*, tai joka tapauksessa kun hän todellisuudessa puolustaa muita etuja. Näin on tyypillisesti silloin, jos asianajajalla on asiakassuhteensa perusteella mahdollisuus vaurastua asiakkaan kustannuksella tai toimia toisin asiakkaan vahingoksi tai jos asianajaja voi käyttää asiakasta koskevia tietoja kolmansien osapuolten hyödyksi. Jollei kyse ole tällaisista selkeistä skenaarioista, olettamana kuitenkin on ja olisi oltavakin, että asianajajan valinnassa on kyse ennen kaikkea sopimusvapaudesta ja luottamuksesta.

68. Havainnollistan tässä yhteydessä tehtävää erottelua seuraavasti: Lähisukulaisen, joka sattuu olemaan asianajaja, toimiminen oikeudellisena edustajana on todennäköisesti mahdotonta eturistiriidan vuoksi perintöasiassa, jossa sekä asianajaja että edustettu asianosainen ovat mahdollisia perillisiä. Se voi sitä vastoin olla ongelmatonta riita-asiassa, jossa toisena asianosaisena on naapuri ja joka koskee naapurin ja perheen omistuksessa olevien maa-alueiden välisen rajan määrittelyä. Toisen esimerkin mainitakseni asianajaja, joka on myös läheinen ystävä, voi olla järkevä valinta perintöasiassa, mutta tällainen edustus maa-aluetta koskevassa riita-asiassa on ongelma, jos läheinen ystävä sattuu myös olemaan kyseisen maa-alueen omistaja. Lisäksi asianajaja, jolla on vähemmistöosakkuus edustusta tarvitsevassa yhtiössä, on epätodennäköisesti mahdollinen valinta kyseisen yhtiön ja sen vähemmistöosakkaiden välisessä vähemmistöosakkaiden osuuksien lunastamista koskevassa riita-asiassa, kun taas se, että kyseinen asianajaja edustaa samaa yhtiötä kolmannen osapuolen vireille panemassa tuotevastuuasiassa, on tuskin ongelmallista.

69. Vaikka näiden tilanteiden arviointi voi vaihdella asianomaisen kansallisen oikeusjärjestyksen mukaan, kaikissa niissä ratkaisevaa on paitsi oikeudellisen edustajan ja edustetun asianosaisen välisen tietyn siteen havaitseminen myös sen arvioiminen, johtaako tämä side siihen päätelmään, että oikeudellinen edustaja ei palvele tai ei välttämättä palvele edustetun asianosaisen etuja parhaalla mahdollisella tavalla, kun pidetään mielessä riita-asian kohde.

[26] Tuomio 5.11.2019, EKP ym. v. Trasta Komercbanka ym. (C-663/17 P, C-665/17 P ja C-669/17 P, EU:C:2019:923).

[27] Määräys 12.9.2017, Fursin ym. v. EKP (T-247/16, ei julkaistu, EU:T:2017:623).

[28] Tuomio 5.11.2019, EKP ym. v. Trasta Komercbanka ym. (C-663/17 P, C-665/17 P ja C-669/17 P, EU:C:2019:923, 60–62 kohta).

d) Arviointiperusteen soveltaminen käsiteltävään asiaan

70. Kun tarkastellaan käsiteltävää asiaa, unionin yleinen tuomioistuin tukeutui kahteen seikkaan todetessaan, ettei valittajan oikeudellinen edustaja täyttänyt riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta. Nämä kaksi seikkaa liittyvät riippumattomuutta koskevan velvollisuuden kahteen eri puoleen, joihin viitattiin tämän ratkaisuehdotuksen 64 ja 65 kohdassa. Ensinnäkin unionin yleinen tuomioistuin totesi valituksenalaisen määräyksen 25 kohdassa, että oikeudellinen edustaja työskentelee Bremenin yliopiston palveluksessa lakisääteisen julkisoikeudellisen palvelussuhteen perusteella (1). Toiseksi unionin yleinen tuomioistuin huomautti samassa kohdassa lähinnä, että oikeudellinen edustaja oli henkilökohtaisesti osallisena oikeudenkäynnin kohteena olevassa asiassa (2).

1) Oikeudellisen edustajan asema Bremenin yliopiston opettajana

71. Kuten jo todettiin, unionin yleinen tuomioistuin totesi, että valittajan oikeudellinen edustaja työskenteli valittajan palveluksessa lakisääteisen julkisoikeudellisen palvelussuhteen perusteella.[29] Siltä osin kuin kyseinen huomautus seuraa suoraan valituksenalaisen määräyksen edelliseen kohtaan sisältyvää viittausta unionin tuomioistuimen tuomioon Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej – ja koska muita syitä ei ole esitetty –, vaikuttaa siltä, että unionin yleinen tuomioistuin luokitteli kyseessä olevan yliopiston opettajan tilanteen sellaisten työsuhteessa olevien (talonsisäisten) asianajajien ryhmään, joiden riippumattomuuden unionin tuomioistuin oli sulkenut pois, koska oli olemassa vaara siitä, että neuvonantajien ”ammatillinen toimintaympäristö vaikuttaa ainakin osittain” heidän ammatilliseen mielipiteeseensä,[30] kuten jo muistutettiin.

72. Niistä eroista huolimatta, joita valittajan oikeudellisen edustajan yliopiston opettajan toimen julkisoikeudellisen luonteen ja talonsisäisen asianajajan työn välillä saattaa olla, katson, ettei unionin yleinen tuomioistuin ottanut valituksenalaisessa määräyksessä huomioon sitä, että kuten Bremenin yliopisto sen menettelyssä väitti (ja kuten tässä oikeudenkäynnissä väitetään), oikeudellinen edustus ei kuulunut tehtäviin, joita valittajan oikeudellinen edustaja hoitaa yliopiston opettajana. Bremenin yliopisto myös väitti, ettei oikeudellinen edustus siten liittynyt mitenkään oikeudellisen edustajan kykyyn toimia yliopiston opettajana (mikä rajoittuu tutkimukseen ja opetukseen) ja ettei oikeudellista edustusta hoidettu alisteisuussuhteessa yliopistoon nähden.

73. Näin ollen suostuessaan toimimaan valittajan oikeudellisena edustajana kyseinen yliopiston opettaja ei käsittääkseni toiminut sellaisen velvollisuuden perusteella, joka hänellä on Bremenin yliopistoa kohtaan yhtenä sen opettajista, vaan hän teki päätöksen vastata edustuksesta yliopiston opettajan tehtävänsä ulkopuolella. Tässä suhteessa hänen tilanteensa eroaa siten perustavasti talonsisäisten asianajajien tilanteesta, kun he edustavat työnantajaansa, siinä mielessä, että tällaisessa tapauksessa oikeudellinen edustus kuuluu heidän työnkuvaansa ja työnantaja voi päättää siitä.

74. Tästä syystä käsiteltävää asiaa voidaan nähdäkseni verrata tuomioon Uniwersytet Wrocławski johtaneeseen tilanteeseen. Mainitussa asiassa oli myös kyse oikeudellisesta edustajasta, joka opetti yliopistossa, jota hän edusti unionin tuomioistuimissa. Pitää paikkansa, ettei hän opettanut kokoaikaisesti vaan sellaisen sopimuksen perusteella, joka koski yliopistossa suoritettavia

[29] Valituksenalaisen määräyksen 25 kohta.

[30] Tuomio Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, 25 kohta.

opetustehtäviä. Syy, johon unionin tuomioistuin vetosi katsoessaan, että oikeudellinen edustaja oli täyttänyt riippumattomuutta koskevan velvollisuuden, oli kuitenkin se, että hän ”puolusti Wrocławin yliopiston etuja olematta alisteisuussuhteessa yliopistoon nähden”.[31]

75. Edellä tämän ratkaisuehdotuksen 64 kohdassa todetun mukaisesti keskeinen kysymys käsiteltävässä asiassa on nimittäin se, voisivatko oikeudelliselle edustukselle olla esteenä velvoitteet, jotka sitovat oikeudellista edustajaa hänen ja edustetun asianosaisen välisten erityisten siteiden vuoksi, kuten työsopimuksesta johtuvat velvoitteet. Siltä osin kuin riippumattomuutta koskeva velvollisuus tarkoittaa velvollisuutta kieltäytyä noudattamasta ohjeita, jos tällaiset ohjeet ovat ristiriidassa eettisten velvoitteiden kanssa, tämän riippumattomuuden tehokasta toteutumista voi haitata velvollisuus hoitaa oikeudellista edustusta tietyllä tavalla tai tietyn sisältöisenä, sellaisena kuin esimerkiksi työnantaja on vaatinut.

76. Bremenin yliopiston unionin yleisen tuomioistuimen menettelyssä ja uudelleen muutoksenhakuasteessa esittämistä väitteistä ilmenee, ettei kyseessä oleva yliopiston opettaja toiminut sen talonsisäisenä asianajajana, toisin sanoen sen oikeudellisen yksikön jäsenenä, vaan henkilönä, jonka asema antaa hänelle oikeuden edustaa asianosaisia tuomioistuimissa ja joka päätti astua tähän rooliin riippumatta yliopiston opettajan tehtävästään. Näistä väitteistä myös ilmenee, ettei kyseistä oikeudellista edustusta hoidettu alisteisuussuhteessa eivätkä siihen vaikuttaneet muutoin oikeudellisen edustajan muut velvoitteet valittajaa kohtaan kuin ne, jotka johtuvat oikeudellisesta edustuksesta itsessään.

2) Oikeudellisen edustajan henkilökohtainen osallisuus oikeudenkäynnin kohteena olevassa asiassa

77. Toinen syy, miksi unionin yleinen tuomioistuin katsoi valituksenalaisessa määräyksessä, ettei Bremenin yliopiston oikeudellinen edustaja täyttänyt riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, liittyi hänen asemaansa kyseisen hankkeen, jossa hänen ”oli huolehdittava olennaisista toimeksiannoista ja tehtävistä”, koordinaattorina ja johtajana.[32] Unionin yleinen tuomioistuin myös lisäsi, että kyseinen yliopiston opettaja valmisteli ja esitteli kyseessä olevan rahoitushakemuksen. Unionin yleisen tuomioistuimen mukaan tämä tarkoitti sitä, että edustajalla oli suora intressi riita-asian lopputulokseen, mikä vaaransi hänen kykynsä antaa asiakkaan tarvitsemaa oikeudellista apua täysin riippumattomasti ja oikeudenhoidon ylempien etujen mukaisesti.[33]

78. Näissä toteamuksissa unionin yleinen tuomioistuin käsitteli edellä tämän ratkaisuehdotuksen 65 kohdassa tarkasteltua riippumattomuutta koskevan velvollisuuden näkökohtaa, joka liittyy tilanteeseen, jossa oikeudellinen edustaja ei aidosti aja edustetun asianosaisen etuja ja ajaa sen sijaan muita etuja, esimerkiksi omaa etuaan.

79. Jos riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi nostettu kanne menestyy, Bremenin yliopisto pystyisi ymmärtääkseni toteuttamaan kyseisen tieteellisen hankkeen ja vastaavasti sen oikeudellinen edustaja pystyisi toimimaan hankkeen yhteydessä muun muassa tutkimusryhmän johtajana. Toisin sanoen kumoamiskanteen mahdollinen menestyminen vaikuttaa valittajan

[31] Tuomio Uniwersytet Wrocławski, 66 kohta.

[32] Valituksenalaisen määräyksen 25 kohta.

[33] Valituksenalaisen määräyksen 25 ja 26 kohta.

mahdollisuuteen saada sen hakema rahoitus, mikä puolestaan kiinnostaa sen oikeudellista edustajaa yliopiston opettajana, sillä se vaikuttaa siihen, pystyykö hän toteuttamaan kyseisen tutkimushankkeen ja johtamaan sitä.

80. Kuten valittaja itse selvästi esitti, tämä osoittaa, että oikeudellisella edustajalla on yhtenevä intressi valittajan kanssa. Toisin kuin unionin yleinen tuomioistuin päätteli valituksenalaisessa määräyksessä, en kuitenkaan näe, miten tällaisesta oikeudellisen edustajan osallisuudesta kyseiseen hankkeeseen seuraavasta intressien yhtenevyydestä voidaan – kun muita siihen viittaavia tekijöitä ei ole – päätellä, että oikeudellinen edustus olisi selvästi haitallista Bremenin yliopiston etujen kannalta. En nimittäin havaitse oikeudellisen edustajan osallisuutta kyseisessä hankkeessa koskevassa kuvauksessa mitään sellaista, joka osoittaisi, että edustaessaan Bremenin yliopistoa hän todellisuudessa ajoi omia etujaan tai muita etuja valittajan kustannuksella.

81. En lähtökohtaisesti sulje pois, että intressien ilmeinen yhtenevyys saattaa todellisuudessa kätkeä perustavanlaatuisen epäkohdan. Vaikka unionin yleinen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen määräyksen 26 kohdassa, että oikeudellisen edustajan ja valittajan välisellä siteellä oli selvästi haitallinen vaikutus kyseisen oikeudellisen edustajan kykyyn puolustaa valittajan etuja parhaalla mahdollisella tavalla, se ei yksinkertaisesti mainitse mitään näyttöä tällaisen skenaarion tueksi.

3. Onko valittajan luottamuksensuojaa loukattu?

82. Ensimmäisen valitusperusteen kolmannessa osassa Bremenin yliopisto väittää, että sen oikeudellisen edustajan olisi sallittava edustaa sitä poikkeuksellisesti, jos unionin tuomioistuin katsoisi, että riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta sovelletaan kyseiseen edustajaan (mistä ymmärtääkseni seuraisi, ettei viimeksi mainittu voisi edustaa valittajaa käsiteltävässä asiassa). Valittaja selittää, että sen olisi voitava tukeutua luottamuksensuojaansa, joka perustuu perussäännön 19 artiklan seitsemännen kohdan selkeään sanamuotoon, josta ilmenee valittajan mukaan, että riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, sellaisena kuin se on kehitetty unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä, ei sovelleta yliopiston opettajiin.

83. Mielestäni tätä perustetta ei ole tarpeen käsitellä seikkaperäisesti, kun otetaan huomioon edellä esittämäni ehdotus, josta seuraa, että vaikka riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta sovelletaan yliopiston opettajiin heidän toimiessaan perussäännön 19 artiklan seitsemännessä kohdassa vahvistettujen edellytysten mukaisesti, sen asianmukainen tulkinta merkitsee sitä, että käsiteltävässä asiassa oikeudellisen edustajan on sallittava edustaa valittajaa.

84. Siltä varalta, että unionin tuomioistuin katsoisi toisin, selitän kuitenkin lyhyesti ja toissijaisesti syyt siihen, miksi ensimmäisen valitusperusteen kolmatta osaa on nähdäkseni pidettävä perusteettomana.

85. Kyseisessä osassa valittaja ymmärtääkseni pyytää poikkeamaan tässä asiassa annettavan ratkaisun ”menettelyllisesti liitännäisestä taannehtivuudesta”[34] tai toisin sanoen säännöstä, jonka mukaan tulkinnalla, jonka unionin tuomioistuin esittää unionin oikeudesta (in casu perussäännön 19 artiklan seitsemännestä kohdasta), ”selvennetään ja täsmennetään tarvittaessa kyseisen oikeuden merkitystä ja ulottuvuutta niin, että tästä tulkinnasta ilmenee, miten mainittua oikeutta täytyy tai olisi täytynyt tulkita ja soveltaa sen voimaantulosta lähtien”.[35] Ensimmäisen

[34] Julkisasiamies Bobekin ratkaisuehdotus Cussens ym. (C-251/16, EU:C:2017:648, 35 kohta).

[35] Ks. esim. tuomio 22.11.2017, Cussens ym. (C-251/16, EU:C:2017:881, 41 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

valitusperusteensa kolmannessa osassa Bremenin yliopisto nimittäin viittaa unionin tuomioistuimen tuomioon Defrenne [36] ja väittää, että jos perussäännön 19 artiklan seitsemännen kohdan tulkinta estää sen oikeudellista edustajaa edustamasta sitä, tällainen tulkinta on odottamaton, eikä sitä pitäisi näin ollen soveltaa käsiteltävään asiaan (vaan pikemminkin tuleviin tapauksiin).

86. Tässä yhteydessä totean, että tulkitessaan unionin oikeutta ennakkoratkaisumenettelyissä unionin tuomioistuimet ovat poikkeuksellisesti hyväksyneet ratkaisunsa ajallisten vaikutusten rajoittamisen [37] silloin, kun se oli tarpeen oikeusvarmuuden vuoksi, ja seuraavien kahden edellytyksen täyttyessä: ensinnäkin asianomaisen henkilön on täytynyt toimia vilpittömässä mielessä, ja toiseksi ilman ajallisia rajoituksia tuomioistuimen päätös aiheuttaisi ”vakavia vaikeuksia”. [38]

87. Tässä yhteydessä olen samaa mieltä REA:n kanssa siitä, ettei valittaja ole osoittanut, että perussäännön 19 artiklan seitsemännen kohdan tulkinnasta, joka käytännössä estäisi kyseistä oikeudellista edustajaa edustamasta valittajaa, saattaa aiheutua erityisiä vaikeuksia. [39] Bremenin yliopisto tuo pelkästään esille seuraavat ongelmat: se seikka, että sen kanteen sisältöä ei ole tutkittu, , velvollisuus vastata oikeudenkäyntikuluista ja takautumiskanne, jonka valittaja saattaa nostaa oikeudellista edustajaansa vastaan.

88. Katson näin ollen, että ensimmäisen valitusperusteen kolmatta osaa on pidettävä perusteettomana.

4. Ensimmäistä valitusperustetta koskeva päätelmä

89. Edellä esitetyn perusteella katson, että todetessaan, että kyseisen oikeudellisen edustajan asemalla Bremenin yliopistossa ja hänen henkilökohtaisella osallisuudellaan oikeudenkäynnin kohteena olevassa asiassa oli selvästi haitallinen vaikutus kyseisen edustajan kykyyn edustaa valittajaa palvellen sen etuja parhaalla mahdollisella tavalla, unionin yleinen tuomioistuin tulkitsi virheellisesti riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, joka unionin tuomioistuimissa esiintyvien oikeudellisten edustajien on täytettävä, ja teki näin ollen oikeudellisen virheen. Tältä osin ensimmäinen valitusperuste on siten perusteltu.

[36] Tuomio 8.4.1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56).

[37] Ks. esim. tuomio 8.4.1976, Defrenne (43/75, EU:C:1976:56, 72–75 kohta); tuomio 17.5.1990, Barber (C-262/88, EU:C:1990:209, 44 ja 45 kohta) tai tuomio 16.7.1992, Legros ym. (C-163/90, EU:C:1992:326, 34–36 kohta).

[38] Ks. esim. tuomio 29.9.2015, Gmina Wrocław (C-276/14, EU:C:2015:635, 45 kohta).

[39] Tässä tilanteessa ei ole mielestäni tarpeen tarkastella sitä, onko arviointiperustetta, jota unionin tuomioistuin on soveltanut ennakkoratkaisumenettelyissä sen tuomioiden ajallisten vaikutusten rajoittamista koskevien pyyntöjen yhteydessä, sovellettava sellaisenaan käsiteltävään asiaan.

B Toinen valitusperuste: riippumattomuutta koskevan velvollisuuden täyttämättä jäämisen menettelylliset seuraukset

90. Bremenin yliopisto väittää toissijaisesti esittämässään toisessa valitusperusteessa lähinnä, että menettelylliset seuraukset, jotka unionin yleinen tuomioistuin johti siitä päätelmästä, ettei sen oikeudellinen edustaja täyttänyt tarvittavia vaatimuksia, ovat perusoikeuskirjan 47 artiklan vastaisia. [40]

91. Katson, ettei unionin tuomioistuimen ole tarpeen käsitellä tätä kysymystä, koska kuten edellä selitettiin, ensimmäinen valitusperuste on osittain perusteltu.

92. Täydellisyyden vuoksi esitän kuitenkin pääpiirteittäin, miksi Bremenin yliopisto on mielestäni oikeassa väittäessään, että sillä, että sille ei annettu mahdollisuutta nimetä uutta oikeudellista edustajaa sen tilalle, jonka unionin yleinen tuomioistuin ei valituksenalaisessa määräyksessä katsonut täyttävän riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, loukattiin kyseisen yliopiston perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisen kohdan mukaista oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa.

93. Tarkastelen ensin, mikä tässä yhteydessä on mielestäni tärkein kysymys, nimittäin kanteen automaattinen tutkimatta jättäminen (1). Sen jälkeen käsittelen liitännäistä kysymystä, joka koskee uuden asianajajan nimeämisen oikeusperustaa (2).

1. Kanteen automaattinen tutkimatta jättäminen

94. Olen samaa mieltä REA:n kanssa siitä, ettei menettelysäännöissä käsitellä lainkaan uuden asianajajan nimeämistä, jos alun perin nimetty asianajaja ei täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta.

95. Se, ettei tätä asiaa käsitellä menettelysäännöissä, ei kuitenkaan tarkoita, että olisi automaattisesti näiden sääntöjen vastaista antaa valittajalle mahdollisuus korvata oikeudellinen edustaja, joka ei täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta. Käsiteltävässä asiassa on joka tapauksessa arvioitava Bremenin yliopiston esittämiä väitteitä, joiden mukaan valituksenalaisessa määräyksessä unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksestä esitetyllä tulkinnalla loukattiin valittajan oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa.

96. Totean aluksi, että riippumattoman oikeudellisen edustajan käyttämistä koskeva velvollisuus muodostaa edellytyksen kanteen tutkittavaksi ottamiselle ja näin ollen sillä vastaavasti rajoitetaan oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa.

[40] Bremenin yliopisto vetoaa myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen rikkomiseen. Kuten unionin tuomioistuin on toistuvasti todennut, Euroopan ihmisoikeussopimus ei ole – niin kauan kuin unioni ei ole siihen liittynyt – muodollisesti unionin oikeusjärjestykseen sisältyvä oikeudellinen väline. Valituksenalaisen määräyksen laillisuusvalvontaa on siten harjoitettava perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa. Sovellettaessa perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohtaa, jonka mukaan perusoikeuskirjan oikeuksien, jotka vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, merkitys ja ulottuvuus ovat samat – elleivät jopa laajemmat – kuin mainitussa yleissopimuksessa, on kuitenkin otettava asianmukaisesti huomioon Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappale (ja myös 13 artikla) samoin kuin näitä määräyksiä koskeva Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö.

97. Olen ehdottomasti samaa mieltä unionin yleisen tuomioistuimen kanssa siitä, että lähtökohtaisesti ”oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa ei ole ehdoton oikeus”.[41] Tämän oikeuden rajoittaminen voidaan kuitenkin hyväksyä vain, jos se täyttää perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdassa asetetut edellytykset.

98. Kyseisen määräyksen ensimmäisen virkkeen mukaan perusoikeuskirjassa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa ainoastaan lailla sekä kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä kunnioittaen. Sen toisessa virkkeessä määrätään, että suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rajoituksia voidaan säätää ainoastaan, jos ne ovat välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

99. Koska näitä neljää edellytystä sovelletaan kumulatiivisesti, käsiteltävässä asiassa on mielestäni riittävää keskittyä unionin tunnustamien yleisen edun mukaisten tavoitteiden olemassaoloon ja suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen.

100. Tuomiosta Uniwersytet Wrocławski ilmenee, että muiden kuin etuoikeutettujen kantajien velvollisuudella käyttää oikeudenkäyntiedustajaa on kaksi tavoitetta, nimittäin hyvä oikeudenhoito ja ”ennen kaikkea” kantajan etujen suojeleminen ja puolustaminen parhaalla mahdollisella tavalla.[42] Vaikka unionin tuomioistuin esitti tämän toteamuksen oikeudellisesta edustuksesta, josta vastasi asianajaja perussäännön 19 artiklan kolmannen kohdan edellytysten mukaisesti, en näe mitään periaatteellista syytä, miksi samat tavoitteet eivät pätisi myös oikeudelliseen edustukseen, jota yliopiston opettaja hoitaa saman määräyksen seitsemännen kohdan mukaisesti. Tämä johtuu siitä, että molemmilla oikeudellisen edustuksen tyypeillä varmistetaan ja käytännössä mahdollistetaan muiden kuin etuoikeutettujen osapuolten pääsy unionin tuomioistuimiin; lisäksi yliopiston opettajien asema on rinnastettu asianajajien asemaan, kuten olen edellä jo todennut.[43]

101. Hyvän oikeudenhoidon tavoitteet samoin kuin kantajan etujen suojeleminen voivat tietyissä tilanteissa edellyttää, että oikeudellinen edustaja ei toimi (tai lopettaa toimimisen) oikeudellisena edustajana, jos hän ei jostain syystä pysty hoitamaan asiaa asianmukaisesti tai ei pysty aidosti puolustamaan edustetun asianosaisten etuja parhaalla mahdollisella tavalla.

102. Myönnän siten, että näihin tavoitteisiin pyrkiminen voi edellyttää kanteen jättämistä tosiasiallisesti tutkimatta, vaikka tällainen seuraus estäisi saman asian tutkimisen uudelleen, koska kumoamiskanteen nostamiselle asetettujen määräaikojen vuoksi uuden kanteen nostaminen olisi tosiasiassa mahdotonta. Näin voi olla etenkin, jos edustettu asianosainen vastustaisi unionin tuomioistuinten kehotusta nimetä toinen oikeudellinen edustaja tai jättäisi sen huomiotta, mikä viivästyttäisi merkittävästi menettelyn kulkua tai estäisi sen tosiasiallisesti, tilanteissa, joissa alkuperäisellä oikeudellisella edustuksella ei selvästikään puolusteta aidosti edustetun asianosaisen etuja. Siltä osin kuin velvollisuus käyttää oikeudenkäyntiedustajaa muodostaa edellytyksen muiden kuin etuoikeutettujen kantajien nostamien kanteiden tutkittavaksi ottamiselle, tutkimatta jättäminen tosiaan on tämän edellytyksen täyttymättä jäämisen looginen seuraus.

[41] Valituksenalaisen määräyksen 35 kohta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on myös todennut toistuvasti samansuuntaisesti. Ks. esim. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 11.2.2014, Maširević v. Serbia, (CE:ECHR:2014:0211JUD003067108, 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[42] Tuomio Uniwersytet Wrocławski, 62 kohta.

[43] Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 58–60 kohta.

103. Vaikka kanteen tutkimatta jättäminen voi olla asianmukainen tapa puuttua tilanteisiin, jotka uhkaavat hyvää oikeudenhoitoa tai toimeksiantajan etujen suojelemista, katson, että lopputulos eli kanteen *automaattinen* tutkimatta jättäminen menee pidemmälle kuin on tarpeen molempien tavoitteiden saavuttamiseksi.

104. Sitä, että tässä yhteydessä käytettävissä on vähemmän rajoittavia keinoja, tukee unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 55 artiklan 3 kohdassa annettu tilaisuus hankkia toinen oikeudellinen edustaja, jos unionin yleinen tuomioistuin päättää kieltää alun perin nimettyä edustajaa esiintymästä asian käsittelyssä, koska se katsoo, että edustajan käyttäytyminen on ”unionin yleisen tuomioistuimen arvoa loukkaavaa tai hyvän oikeudenhoidon vaatimusten vastaista”, kuten työjärjestyksen 55 artiklan 1 kohdassa määrätään. Tällaisessa tilanteessa unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 55 artiklan 3 kohdan mukaan asian käsittelyä lykätään, jotta asianosaisella on tilaisuus hankkia toinen oikeudellinen edustaja. Kyseinen määräys mahdollistaa siten niiden tarvittavien edellytysten suojelemisen, joiden täyttyessä oikeutta voidaan jakaa, kun sellaista oikeudellista edustajaa kielletään esiintymästä, joka käyttäytymisellään heikentää näitä edellytyksiä, samalla kun siinä säilytetään mahdollisuus asian tutkimiseen, paitsi jos asianosainen ei hanki toista oikeudellista edustajaa.

105. Edellä esitetyn tarkastelun perusteella Bremenin yliopisto on nähdäkseni oikeassa siinä, että sen kanteen *automaattisella* tutkimatta jättämisellä – sen seurauksena, ettei sen oikeudellinen edustaja täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta – rajoitetaan suhteettomasti sen oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Sillä ylitetään se, mikä on tarpeen, koska hyvän oikeudenhoidon ja valittajan etujen suojelemisen tavoitteet voidaan saavuttaa vähemmän rajoittavilla keinoilla, jos valittajalle annetaan tilaisuus hankkia toinen asianajaja.

2. Sellaisen nimenomaisen menettelyllisen perustan puuttuminen, joka mahdollistaa uuden oikeudellisen edustajan nimeämisen

106. Valituksenalaisen määräyksen 40 kohdassa unionin yleinen tuomioistuin vetosi perussäännön 21 artiklan toiseen kohtaan ja työjärjestyksensä 51 artiklan 4 kohtaan sen päätelmänsä tueksi, ettei sen menettelysäännöissä anneta valittajalle mahdollisuutta nimetä uutta oikeudellista edustajaa, vaikka edellä mainituissa määräyksissä annetaan avoin mahdollisuus korjata se, ettei tiettyjä asiakirjoja ole jätetty.

107. Valittaja riitauttaa tämän päätelmän ja viittaa ratkaisuehdotukseen Uniwersytet Wrocławski, jossa julkisasiamies Bobek tukeutui analogisesti unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 51 artiklan 4 kohtaan ja myös perusoikeuskirjan 47 artiklaan tukeakseen väitettään, jonka mukaan kyseisen asian kantajan oli saatava tilaisuus vaihtaa asianajajaa, jonka osalta on todettu, ettei hän täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta. [44]

108. REA puolestaan väittää, että unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 51 artikla koskee yksinomaan kysymystä puuttuvasta todistuksesta, joka osoittaa asianajajan kuuluvan asianomaiseen asianajajaliittoon, tai kysymystä puuttuvasta valtakirjasta. Sen näkemyksen mukaan julkisasiamies Bobekin ehdottama tulkinta on ristiriidassa kyseisen määräyksen sanamuodon kanssa ja edellyttäisi lainsäädäntömuutosta, johon unionin yleinen tuomioistuin ei ole toimivaltainen.

[44] Ratkaisuehdotus Uniwersytet Wrocławski, 151–157 kohta.

109. Huomautan, että sellaisen nimenomaisen määräyksen puuttumista, jossa annettaisiin mahdollisuus nimetä uusi asianajaja tilanteessa, jossa alkuperäinen asianajaja ei täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, on tarkasteltava asianmukaisessa sääntely-yhteydessään. Riippumattomuutta koskeva velvollisuus on kehitetty oikeuskäytännössä. Siten ei olekaan yllättävää, että perussäännön ja unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen laatijat eivät sisällyttäneet niihin määräystä, jossa määrättäisiin nimenomaisesti, että on mahdollista tai mahdotonta korjata kyseisen velvollisuuden täyttämättä jättäminen. Tässä tilanteessa väite, jonka mukaan unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksessä ei mainita mitään tästä, selityksenä sille, ettei ole yksinkertaisesti muuta vaihtoehtoa kuin jättää kanne tutkimatta, ei vakuuta.

110. Koska ”asianajajan” riippumattomuutta koskeva velvollisuus on kehitetty oikeuskäytännössä, tämän velvollisuuden täyttämättä jäämisen seurauksiin olisi ihannetapauksessa reagoitava SEUT 254 artiklan viidennen kohdan edellytysten mukaisesti. Tältä osin yhdyn REA:n näkemykseen.

111. Totean, että aiemmin unionin tuomioistuin on vahvistanut unionin yleisen tuomioistuimen päätöksen olla antamatta muulle kuin etuoikeutetulle kantajalle mahdollisuutta nimetä uutta asianajajaa, kun alun perin nimetyn asianajajan osalta todettiin, ettei hän täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta.[45] Kyseinen tarkastelu tehtiin kuitenkin unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 44 artiklan, sellaisena kuin se oli tuolloin voimassa, valossa; kyseinen määräys vastaa lähtökohtaisesti nykyisin voimassa olevan työjärjestyksen 51 artiklaa. Käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuinta pyydetään sitä vastoin tarkastelemaan tätä kysymystä nimenomaisesti perusoikeuskirjan 47 artiklan seurausten valossa.

112. Otettuani huomioon nämä seuraukset katsoin tämän ratkaisuehdotuksen 94–105 kohdassa, että kanteen automaattisella tutkimatta jättämisellä sillä perusteella, ettei oikeudellinen edustaja täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, rajoitetaan suhteettomasti oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Näin ollen, ja koska menettelysääntöjä on tulkittava perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti, katson, että muille kuin etuoikeutetuille kantajille, joiden oikeudellisen edustajan ei katsota täyttävän riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, on annettava tilaisuus nimetä toinen oikeudellinen edustaja.

113. Tältä osin asianmukaisena ”yhdistävänä tekijänä” voisi toimia unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 55 artiklan 3 kohta. Kuten edellä todettiin, kyseinen määräys, luettuna yhdessä kyseisen työjärjestyksen 55 artiklan 1 kohdan kanssa, koskee nimittäin tilanteita, joissa oikeudellisen edustajan käyttäytyminen on muun muassa ”hyvän oikeudenhoidon vaatimusten” vastaista. Oikeudellisen edustajan päätöstä ryhtyä hoitamaan oikeudellista edustusta tilanteessa, jossa tällaisella oikeudellisella edustuksella voi olla selvästi haitallinen vaikutus edustettuun asianosaiseen, voidaan pitää esimerkkinä tällaisesta käyttäytymisestä siinä määrin kuin molemmat skenaariot koskevat sitä, ettei oikeudellinen edustaja täytä tiettyjä ammatillisia vaatimuksia.

114. Siten sen varmistamiseksi, että muut kuin etuoikeutetut kantajat voivat käyttää tehokkaasti oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa, ja ennen kuin tälle on olemassa nimenomainen oikeusperusta, ehdotan, että unionin yleinen tuomioistuin tukeutuu työjärjestyksensä 55 artiklan 3 kohtaan antaakseen muille kuin etuoikeutetuille kantajille tilaisuuden nimetä uusi oikeudellinen edustaja, jos todetaan, ettei alun perin nimetty oikeudellinen edustaja täytä riippumattomuutta koskevaa edellytystä.

[45] Määräys 5.9.2013, ClientEarth v. neuvosto (C-573/11 P, ei julkaistu, EU:C:2013:564, 23 kohta).

115. Lisäksi, ja kuten toisaalla on jo todettu,[46] oikeudellisen edustajan mahdollinen vaihtuminen ei oikeuta kantajaa esittämään uusia lausumia. Oikeudellisen edustajan vaihtuminen tarkoittaa, että uuden edustajan on otettava hoitaakseen asia sellaisena kuin se oli edellisen edustajan lopettaessa ja että kumpikin heistä on vastuussa omasta toiminnastaan.

3. Toista valitusperustetta koskeva päätelmä

116. Edellä esitetyn perusteella katson, että kun unionin yleinen tuomioistuin totesi, ettei sen työjärjestyksessä anneta valittajalle mahdollisuutta nimetä uutta oikeudellista edustajaa, sen jälkeen kun se oli katsonut, ettei valittajan alkuperäinen oikeudellinen edustaja täytä riippumattomuutta koskevaa velvollisuutta, unionin yleinen tuomioistuin loukkasi perusoikeuskirjan 47 artiklan ensimmäisessä kohdassa vahvistettua valittajan oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Toinen valitusperuste on siten perusteltu.

VI Valitusta koskevan päätelmän seuraukset

117. Perussäännön 61 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jos muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi, unionin tuomioistuin voi joko itse ratkaista asian lopullisesti, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

118. Käsiteltävässä asiassa unionin yleinen tuomioistuin ei ole antanut ratkaisua asiakysymyksestä. On siten tarkoituksenmukaista palauttaa asian unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

VII Oikeudenkäyntikulut

119. Koska ehdotan, että asia palautetaan unionin yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi, ratkaisu asianosaisten muutoksenhakumenettelyyn liittyvistä oikeudenkäyntikuluista olisi annettava myöhemmin unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 137 artiklan mukaisesti, jota sen 184 artiklan 1 kohdan nojalla sovelletaan valituksen käsittelyyn unionin tuomioistuimessa.

VIII Ratkaisuehdotus

120. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin

– kumoaa unionin yleisen tuomioistuimen 16.12.2020 antaman määräyksen Universität Bremen vastaan REA (T-660/19, ei julkaistu, EU:T:2020:633)

– palauttaa asian T-660/19 unionin yleiseen tuomioistuimeen

– päättää oikeudenkäyntikuluista myöhemmin.

[46] Ratkaisuehdotus Uniwersytet Wrocławski, 158 kohta.